

UVODNE NAPOMENE UZ TEMU BROJA

Evo, pored znanstvenu, stručnu i opću javnost podastiremo sveukupno devetnaest (19) priloga u trećem godištu našeg specijaliziranog časopisa *Godišnjak Titius*. Ovo je treći broj „*Titiusa*“ uopće, a prvi – u užem smislu značenja riječi – tematski broj. Prvi je tematski u užem smislu stoga što je svaki broj *Godišnjaka Titius*, na neki način, tematski. Tematski je (svaki broj) jer je temeljna problematika interdisciplinarnih i multidisciplinarnih istraživanja na znanstvenom projektu „*TITIUS: Porječje Krke – baština i sociokulturni razvoj*“ vezana uz prostor oko rijeke Krke i njenog porječja, odnosno uz prostor između Zrmanje i Cetine otprilike uokviren trokutom Knin – Zadar – Split. Na tom znanstveno-istraživačkom projektu o baštini i sociokulturnom razvoju utemeljen je i dalje se razvija i časopis *Godišnjak Titius*.¹

Tema ovog broja TITIUSA jest *Regionalne i subregionalne studije: Dalmacija i Pokrčje*. Tematski blok ovoga broja sadrži jedanaest (11) radova (od toga pet (5) izvornih znanstvenih radova, tri (3) – prethodna priopćenja, - dva (2) pregledna rada i jednu tematsku bibliografiju). K tomu treba dodati još jedan izvorni i dva pregledna rada izvan tematskog bloka. Radovi su nastali u povodu Prvog znanstvenog kolokvija – *Regionalne i subregionalne studije: Dalmacija i Pokrčje* održanog 18. lipnja 2009. u Splitu Naime, projekt Titius – unatoč više nego skromnim sredstvima s kojima raspolaže – nastoji ostvariti različite projektne inicijative. Među tim inicijativama je, u pravilu, i jedan znanstveni skup godišnje.

Izvan tematskog bloka, u ovom godištu *Godišnjaka TITIUS*, objavljujemo još nekoliko radova. *O stavovima učenika o likovnoj kulturi i njenom ocjenjivanju* (autorica likovnih i glazbenih pedagoginja D. Kuščević i S. Dobrota te učiteljice M. Burazer), potom rad iz metodologije *o korištenju dokumentarnih izvora u sociološkim istraživanjima* (autorice M. Lončar).

Zatim donosimo tri riječi s predstavljanja *Godišnjaka TITIUS* br. 2/2009. održanog 14. listopada 2010. u Sveučilišnoj knjižnici u Splitu. *U povodu Godišnjaka TITIUS o zaštiti prirodne i kulturne baštine*, te o ekološkim, demografskim, sociološkim i nekim drugim priložima u tom drugom godištu TITIUSA, govori,

¹ Poblize o projektu i o Godišnjaku Titius vidjeti Šime Pilić, *Uvodne napomene: O projektu i o Godišnjaku Titius*, u: *Godišnjak TITIUS*, god. 1., br. 1, (2008.) str. I-IV.

u preglednom radu, akademik Ivan Cifrić, s Odsjeka za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. O drugom broju znanstvenog časopisa *Godišnjak TITIUS 2/2009.* govori i mr. sc. Petar Krol, ravnatelj Sveučilišne knjižnice u Splitu. On ističe da brojnošću tema i raznovrsnošću sadržaja taj broj „kompleksno zahvaća segmente iz političke, gospodarske i kulturne prošlosti, te otvara nove suvremene teme vezane za održivi razvoj, ekologiju i novo sagledavanje mogućnosti“ prostora porječja Krke. On ističe da broj 2/2009. sadrži mnoštvo „dosad nepoznatih, ili barem, nesistematiziranih spoznaja vezanih za retrospektivu, ali i perspektivu porječja Krke, od dinarskih vrleti do neponovljive ljepote dvaju nacionalnih parkova, bisera svjetske i kulturne baštine.“

I prof. dr. Drago Roksandić, s Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu, inače voditelj i projekta i programa *Triplex Confinium*, u kojemu su programu osam znanstvenih projekata, među kojima i projekt „TITIUS: porječje Krke – baština i sociokulturni razvoj“, uzeo je riječ na promociji *Godišnjaka TITIUS br. 2/2009.* On ukazuje na činjenicu da je među tih osam projekata, „koji su većim dijelom vrlo uspješni, jedino (je) *Titius* smogao snage pored pojedinačnih radova u periodici izdavati i godišnji zbornik radova odnosno časopis“. Roksandić ističe da je *Godišnjak Titius* vrlo profesionalno uređen i kao specijalizirani časopis, „daleko prelazi granice antikvarne posvećenosti zavičajnim vrijednostima i vrlinama, a uklapa se u mnogo zahtjevniji projekt kreativnog hrvatskog suočavanja s njezinim baštinskim kreativnim potencijalima.“

Zatim slijede tri prikaza i recenzije. Jedan iz pera Gorane Bandalović i dva stalnog suradnika TITIUSA Velimira Karabuve.

No, vratimo se tematskom bloku ovog broja časopisa. Rekosno da je ukupno 11 priloga u tomu tematu. Temu otvara pisac ovih redaka (Š. P.) *istoimenim naslovom s tematskim blokom 3. god. 3. broja Godišnjaka Titius.* Autor definira ključne pojmove kao što su regija, regionalizacija i regionalizam što mu služi kao preludij za skiciranje promjena u Dalmaciji u okviru pretežno historijske sociologije, polazeći o Parsonovih postavki o počecima sustava modernih društava.

Pokojni kolega Slobodan Bjelajac, istraživač i suradnik na projektu i *Godišnjaku Titius* od samog početka, u svom radu *Regionalna sociologija* u prvome dijelu rada određuje temeljne pojmove vezane za unutarnje funkcioniranje regije kao što su regionalni centar, subregionalni centar, mikroregionalni centar, centri razvojnog područja i podcentri ilustrirajući to naseljima koja imaju takve funkcije. U drugom dijelu opisuje promjene u protekla dva desetljeća u porječju Krke kao subregiji.²

² Slobodan Bjelajac govorio je među prvima na znanstvenom kolokviju u Splitu. Izlagao je na temelju pisanog podsjetnika koji je u tom obliku i dospio uredniku. Zahvaljujem mr. sc. Zoranu Malenici s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu koji je, zajedno s glavnim urednikom, izvršio konačnu redakciju teksta kojega u ovom broju i objavljujemo.

Povijesno i aktualno značenje Krke u regionalnom okupljanju i razvoju, naslovio je svoje izlaganje i svoj rad Ivo Šimunović, profesor emeritus s Ekonomskog fakulteta u Splitu. Ukazuje u radu na neke povijesne, geografske i razvojne faktore koji su utjecali, u višestoljetnom kontinuitetu, da se taj prostor oformi baš kao regionalni prostor, pri čemu je fenomen rijeke Krke djelovao kao faktor homogenizacije toga prostora. Krka je odigrala povijesnu ulogu u okupljanju i razvoju toga prostora koji danas, uz funkcionalne razloge, prof. Šimunović naziva Šibenska regija.

Dr. sc. Jakša Puljiz, s Instituta za međunarodne odnose u Zagrebu, u svom radu *Teorije regionalnog razvoja u ekonomskoj literaturi* promatra regionalni razvoj u kontekstu globalnih promjena u posljednja dva desetljeća. Te su promjene rezultirale i promjenama „u shvaćanju paradigme razvoja pa tako i regionalnog razvoja“. Novi teorijski pravci i koncepti temelje se „na procesu stvaranja i širenja znanja“ te su razvijeni „modeli u kojima lokacija, odnosno prostor imaju ulogu važnog čimbenika razvoja“. Od brojnih teorija autor u ovom radu analizira pristupe regionalnom razvoju u klasičnoj literaturi ekonomike razvoja, neoklasični model regionalnog rasta, modele nove teorije rasta, modele nove ekonomske geografije i nove koncepte regionalnog razvoja temeljene na inovacijama (o čemu možemo čitati u ovom broju na str. 63-82).

Akademik Nenad Cambi, dugogodišnji predstojnik Odjela za arheologiju Sveučilišta u Zadru, aktualni predsjednik Književnog kruga u Splitu, uza sve to i sam *voditelj* značajnog projekta u porječju Krke – *projekta Burnum, piše o tom projektu kao mogućem zamašnjaku razvoja gornjeg porječja Krke (Pokrčja)*. „Jedan od ciljeva istraživanja Burnuma jest dobiti arheološke zone koje bi se koristile u svrhe razvoja turizma i u gornjem porječju Krke.“ U okviru ovoga rada iznosi se program u deset točaka čija bi realizacija rezultirala i otvaranjem novih radnih mjesta što je iznimno značajno za ovu (sub)regiju.

Šibenik i njegov teritorij na Osmanskoj plovidbenoj karti iz 1521. godine, autorice Mirele Slukan Altić s Instituta „Ivo Pilar“ iz Zagreba, je prilog u kojemu se analizira osmanski interes „za kartiranje istočne obale Jadrana“ na primjeru atlasa iz 1521. godine, istaknutog kartografa i admirala Piri Reisa. Njegova karta šibenskog akvatorija nadmašuje suvremene im mletačke karte. Dragan Markovina s Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Splitu razmatra *gospodarske potencijale Pokrčja u svjetlu protoindustrijalizacijskih kretanja (na prijelazu 18. i 19. stoljeća)*. Autor se posebno osvrće na ulogu šibenske i skradinske luke, te eksploatacije ugljena u Siveriću u tim kretanjima.

Marko Dragić, s Odsjeka za kroatistiku Filozofskog fakulteta u Splitu u svom vrlo opsežnom radu razmatra *Duhovnu baštinu Hrvata u šibenskom zaleđu*. U njemu donosi „najveći broj suvremenih izvornih terenskih zapisa u šibenskoj zaleđu“.

Ivan Bošković s istog Odsjeka u radu *Jedna sličica, povod za podsjećanje: Mihovil Nikolić (prilog kulturnoj topografiji Titiusa)* oživljava sličicu M. Nikolića – rođenog u Kričkama, kasnijeg osnivača DHK i predsjednika MH – o Kranjčeviću i njegovoj bolesti, dolasku Matoša na Kranjčevićev sprovod... .

Zabiokovlje kao prostor prožimanja, autora Slave Kukića, s Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru, jedini je prilog u temi ovoga 3. broja *Godišnjaka Titiusa*, koji ne dotiče izravno Pokrčje. U njemu se analizira identitetsko prožimanje ljudi Zabiokovlja s obje strane granice (RH i BiH).

Tema se zaključuje *izborom literature o tematici regionalne i subregionalne studije: Dalmacija i Pokrčje* s tim da se u ovom Godišnjaku objavljuje samo I. dio te bibliografije.

Radovi su iz arheologije, ekologije, ekonomije, ekonomske povijesti, filologije i etnologije, historijske geografije i kartografije, historijske sociologije, sociološke metodologije i sociologije uopće, regionalne znanosti, interdisciplinarnih područja i dr. U njima se problematizira različita i bogata baština Pokrčja i Dalmacije, ali se i te kako vodilo računa o razvoju i razvojnim perspektivama te (sub)regije. Štoviše, u određenim radovima sadržani su i konkretni razvojni prijedlozi. Upravo je tako koncipiran i projekt i programska orijentacija specijaliziranog časopisa *Godišnjaka Titiusa*.

Šime PILIĆ

voditelj projekta TITIUS
i gl. urednik *Godišnjaka Titius*